

marife

dini arařtırmalar dergisi

Turkish Journal of Religious Studies

cilt / volume: 22 • sayı / issue: 1 • yaz / summer 2022

Gâde Es-Semmân'ın "Gözlerin Kaderimdir" Adlı Öyküsünde Cinsiyetçi Tutumların Analizi

*Analysis of Sexist Attitudes in Ghada Al-samman's Story
"Your Eyes Are My Destiny"*

Mustafa Taş

Dr., Millî Eğitim Bakanlığı

PhD, Ministry of National Education

Konya / Türkiye

mtas74@gmail.com | <https://orcid.org/0000-0002-9034-4039>

Corresponding Author / Sorumlu Yazar

Ali Eminoğlu

Dr. Öğr. Üyesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri, Arap Dili ve Belagati

Assist. Prof., Necmettin Erbakan University, Ahmet Keleşoğlu Faculty of Theology, Arabic Language and Rhetoric

Konya / Türkiye

aeminoglu@gmail.com | <https://orcid.org/0000-0002-1548-4269>

Article Type / Makale Tipi

Research Article / Araştırma Makalesi

DOI: 10.33420/marife.1097651

Article Information / Makale Bilgisi

Received / Geliş Tarihi: 02.04.2022

Accepted / Kabul Tarihi: 27.05.2022

Published / Yayın Tarihi: 30.06.2022

Cite as / Atıf: Taş, Mustafa- Eminoğlu, Ali. "Gâde Es-Semmân'ın "Gözlerin Kaderimdir" Adlı Öyküsünde Cinsiyetçi Tutumların Analizi". *Marife* 22/1 (2022): 419-441.

<https://doi.org/10.33420/marife.1097651>

Plagiarism / İntihal: This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software. / Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi.

Copyright / Telif Hakkı: "This article is an open access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) International License." / "Bu makale Creative Commons Atıf-GayriTicari-Türetilemez 4.0 (CC BY-NC-ND 4.0) Uluslararası Lisansı altında lisanslanmıştır."

e-ISSN: 2630-5550

www.marife.org

Gâde Es-Semmân'ın "Aynâke Kaderî" (Gözlerin Kaderimdir) Adlı Öyküsünde Cinsiyetçi Tutumların Analizi

Özet

Sanat eserleri, ait oldukları kültürlerin imgelerini taşımaları açısından önemlidir. Bu mevzuda bize cömert davrananlardan biri de edebi bir tür olan öyküdür. Öyküler, bir konuyu ele almaları ya da karşı durmaları bakımından kişilerin tutum ve görüşlerine müracaat ederler. Böylece psikoloji, sosyoloji gibi bilim dalları için zengin kaynak oluştururlar. Bu makalede Suriyeli kadın yazar Gâde es-Semmân'ın "Aynâke Kaderî" (Gözlerin Kaderimdir) hikâyesinde öykünün kahramanı Talat'ın kişiliğinde cinsiyetçi tutumlar sosyoloji biliminin metodolojisinden faydalanılarak tahlil edilmeye çalışılmıştır. Hikâye, geleneksel yaşam biçiminin şekillendirdiği, dört kız çocuğa sahip ailenin, beşinci olarak erkek bir çocuk beklemesini konu edinir. Henüz cinsiyeti belli olmayan çocuk için geleneksel yaşamın erkek egemen doğası gereğince, erkek rol ve statülerine uygun hülyalar kurulur. İlk adım, doğacak çocuğun ismiyle başlar. Çocuk erkek olacağı için ismi de Talat'tır. Anne adayı beklentilerinin boş çıkmaması için Tanrıya yakarır, boynuna muskalar asar. Babanın beklentileri çok daha büyüktür. Talat soyunun devamını sağlayacak, işinin varisi olacaktır. O sokakta iken anne-babası endişelenmeyecek, eve geldiği zaman babasıyla karşılıklı nargile içecek, siyasetten, ekonomiden bahsedeceklerdir. Talat'ın yokluğunda bütün bunlar düşünülmüş, o onların keyif ve mutluluğu ile arzular büyütülmüştür. Bu hayalleri Talat'ın doğmasıyla alt üst olmuş, anne-babanın benliği derinden sarsılmıştır. Bekledikleri erkek çocuk, kız olunca derin bir kederin içerisinde özlemlerine ait Talat ismi, kızlarında emanet kalmıştır. Talat büyüdükçe ailesinin, özellikle babasının cinsiyetçi tutumunun farkına varmış, kadınlık doğasını inkâr ederek o toplumda erkeğe ait rol ve statüleri taklit etmiştir. Bu yüzden çok başarılı bir öğrenci, hırslı, mükemmeliyetçi bir iş insanı olmuştur. Ancak bu durum psikolojik bazı güçlüklerle de kapı aralamıştır. O, bu başarılarına rağmen babasının beklentilerine cevap verebilmek adına cinsiyet özelliklerini gizlemeyi zorunlu görmüştür. Bu durumu da ilerleyen zamanlarda kimlik bunalımına yol açmıştır.

Geleneksel hayatın keskin hatlarla ayrılmış cinsiyetçi erkek egemen doğası modern yaşam düzeninde sorunlar oluşturmuştur. Modern hayatta kadınların kamusal alanda varlıklarının artması, meslek dallarının çeşitlenmesi, gelenekte güç gerektiren işlerin teknolojik gelişmelere paralel olarak kastan ziyade kontrolle idare edilir hale gelmesi önceki dönemlerin rol ve statü anlayışını tartışılır hale getirmiştir. Benzeri gelişmeler aile yapısını da dönüştürmüş geniş tarımsal-kırsal aile tipi yerini modern çekirdek-kent ailesine bırakmıştır.

Önceleri üretim için bir güç olan çocuk, modern yaşamla birlikte uğraşılması gereken mesele olarak algılanmıştır. Bu durum erkek çocuklarının pozisyonlarını daha kritik bir duruma itmiştir. Modern zamanlarla birlikte erkek statüsü değer kaybederken kadın statüsü değer kazanarak dengelenme sürecine girilmiştir. Ancak bu metinlere döküldüğü kadar kolay olmamış, birey, aile ve tüm toplumun etkilendiği büyük çaplı çatışmalara kapı aralamıştır.

Ailede özellikle babanın çocuklara karşı geleneksel tutumu cinsiyetçi anlayışı pekiştirmektedir. Yani erkek ve kız çocuklarının sosyalleştirilmesinde kız ve erkek çocuklara göre tutum ve davranışların farklılaşması bu durumu doğurmaktadır. Modern ailenin felsefesinden kaynaklı kız-erkek çocuklarına karşı davranışlarda görülen benzeşlik, çocukların daha az cinsiyetçi tutumların içerisinde olmalarının nedenidir.

Sonuç olarak modernizmle görece geç tanışan Suriye toplumunda en kritik sorunlardan biri de kadın konusudur. 1960'larda Suriyeli kadın yazar Gâde es-Semmân tarafından kaleme alınan bu öyküde cinsiyetçi tutumlar, edebî bir anlatımla eleştirilmektedir. O yıllar, Suriye toplumunda yoğun geleneksel yaşamdan bahsetmek mümkündür. Geleneksel hayatta görülen cinsiyetçi tutumun bir sonucu olarak kadın-erkek rolleri kalın bir çizgiyle birbirinden ayrılırken erkeğin, toplumsal statüsü kadına göre yüksektir. Erkek olmanın zaten başlı başına bir statü olduğu düşünülecek olursa, aileler mutlak manada erkek çocuk sahibi olmayı dilemektedirler. Ailelerin bu tutumu, kız çocukların üzerinde ciddi baskılara sebep olabilmektedir. Bunun sonucunda kız çocuklarında oluşan değersizlik hissi, zaman zaman doğalarını inkârâ götürecektir, geleneksel toplumun erkek rollerini taklit edecek bir sapmaya yol açabilmektedir. Travmatik bir durumun göstergesi olan bu şartlarla baş edebilmenin imkânı da cinsiyetçi anlayıştan vazgeçilmesi ile mümkün hale gelebilecektir.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat Sosyolojisi, Gâde es-Semmân, Cinsiyet, Cinsiyetçi Tutumlar

Analysis of Sexist Attitudes in Ghada Al-samman's Story "Your Eyes Are My Destiny"***Summary***

Works of art are important in that they carry the images of the cultures they belong to. One of those who have been generous to us in this regard is the literary genre, the short story. Stories refer to the attitudes and opinions of people in terms of dealing with or opposing a subject. Thus, they create rich resources for disciplines such as psychology and sociology. In this article, sexist attitudes in the personality of Talat, the hero of the story, in the story "Your Eyes Are My Destiny" by Syrian writer Ghada Al-Samman, have been tried to be analyzed by making use of the methodology of sociology. The story is about a family with four daughters, shaped by the traditional way of life, expecting a son to be the fifth. In accordance with the male-dominated nature of traditional life, dreams suitable for male roles and statuses are established for the child whose gender is not yet known. The first step begins with the name of the child to be born. Since the child will be a boy, his name is Talat. The expectant mother begs God not to let her expectations come true and hangs amulets around her neck. Father's expectations are much higher. Talat will ensure the continuation of his lineage and will be the heir to his business. While he is on the street, his parents will not worry, when he comes home, they will drink a hookah with his father and talk about politics and the economy. In Talat's absence, all these were considered, and desires were enlarged with the joy and happiness of those moments. These dreams were turned upside down with the birth of Talat, and the self of the parents was deeply shaken. When the boy they were waiting for became a girl, the name Talat, which belonged to their longing, was entrusted to their daughters in a deep sorrow. As Talat grew up, he became aware of the sexist attitude of his family, especially his father, and imitated the roles and status of men in that society by denying his feminine nature. That's why he became a very successful student, ambitious and perfectionist businessman. However, this situation also opened the door to some psychological difficulties. Despite these achievements, she found it necessary to hide her gender characteristics in order to respond to her father's expectations. This situation led to an identity crisis in the future.

The sharply segregated, sexist male-dominated nature of traditional life has created problems in the modern life order. The increase in the presence of women in the public sphere in modern life, the diversification of professions, the fact that the jobs that require power in the tradition are managed with control rather than muscle in parallel with the technological developments have made the understanding of role and status of the previous periods debatable. Similar developments have also transformed the family structure, and the large agricultural-rural-family type has been replaced by the modern nuclear-urban family.

The child, who used to be a force for production, was perceived as an issue to be dealt with in modern life. This situation pushed the boys' positions to a more critical situation. While the male status has lost value with modern times, the female status has gained value and a balancing process has been entered. However, this was not as easy as it was put into texts, and it opened the door to large-scale conflicts that affected the individual, family, and the whole society.

The traditional attitude of the father towards children in the family reinforces the sexist understanding. In other words, in the socialization of boys and girls, the differentiation of attitudes and behaviors compared to boys and girls leads to this situation. The similarity seen in the behaviors towards boys and girls stemming from the philosophy of the modern family is the reason why children have fewer sexist attitudes.

As a result, one of the most critical problems in the Syrian society, which met with modernism relatively late, is the issue of women. In this story, which was written by the Syrian woman writer Ghada Al-Saman in the 1960s, sexist attitudes are criticized with a literary expression. In those years, it is possible to talk about the intense traditional life in Syrian society. As a result of the sexist attitude seen in traditional life, the roles of men and women are separated from each other with a thick line, while the social status of men is higher than that of women. Considering that being a man is a status, families absolutely wish to have a boy. This attitude of the families could cause severe pressures on the girls. As a result, the feeling of worthlessness in girls can sometimes lead to a deviation that will deny their nature and imitate the male roles of traditional society. The possibility of coping with these conditions, which are indicative of a traumatic situation, will become possible by abandoning the sexist understanding.

Keywords: *Sociology of Literature, Ghada Al-Samman, Gender, Sexist Attitudes*

Giriş

Sanat eserleri, icra edildikleri kültür havzasının izlerini taşıdıklarından bilimsel çalışmalar için kaynaklık teşkil ederler. Edebi bir tür olan öyküler de dönemlerinin toplumsal yaşamları konusunda zengin içerik barındırırlar. Öykünün olay örgüsüne dahil olanların söylem ve tutumları o dönemin hâkim kültürlerini yansıttıklarından psikoloji, sosyoloji gibi sosyal bilimlerin dikkatini çeker ve kişisel ya da toplumsal bağlamda hâkim paradigmanın gözler önüne serilmesine, eleştirilmesine imkân tanırırlar. Bu makalede Gâde es-Semmân'ın "Aynâke Kaderi" (Gözlerin Kaderimidir) hikayesinde, öykünün baş kahramanı Talat'ın şahsiyetinde cinsiyetçi tutumlar sosyoloji biliminin metotlarından faydalanılarak analiz edilmiştir.

Cinsiyet konusunun geçmişi 1960'lı yıllar gibi yakın bir zamana işaret etmesine rağmen konuya ilişkin ilgi sebebiyle ciddi bir külliyat oluştuğunu söylemek mümkündür. Çünkü modern dünyada kadın algısının dönüşümü ile kadın-erkek ilişkileri değişmiştir.

Kadınların konumlarını dönüştüren, birbirini tetikleyen unsurlar vardır. Ulaşım imkanlarının her geçen gün gelişen doğasından dolayı mobilitenin artması, iletişim olanaklarına bağlı olarak küreselleşme, bu unsurlardan bir kaçıdır. Bu duruma bağlı koşullar, kadının aile, toplum ve ekonomik ilişkilerdeki konumunu değiştirmiştir.¹

Ailenin dönüşümü, çocuk konusundaki tutum değişiklikleri, boşanmalar, kadınların eğitimi, mesleki kariyer planları, kadınların aktif siyasete katılımları, modern insanı ziyadesiyle meşgul eden moda endüstrisinin genel olarak kadınlar üzerinden temellendirilmesi, yasal eksikliklerden kaynaklı kamusal alanda yaşadıkları zorluklar, kadına yönelik şiddet gibi pek çok konu bu ilginin sebebinin açıklamaktadır.²

Yukarıda sayılan sebepler genel olarak kadını geleneksel rollerinden koparmıştır. Yine geleneksel hayatta erkeklere atfedilen rollerin kadın tarafından paylaşılmasının önünü açmıştır. Eğitim ve eğitimin doğal bir sonucu olarak kadınların uzmanlık gerektiren ücretli işlerde çalışıp ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları kadın-erkek eşitliğini gündeme getirmiş bu durum da aile içi ilişkilere yeni anlamlar kazandırmıştır. Domino etkisindeki bu süreç cinsiyet rollerinin benzeşmesine sebep olmuştur. Kadının geleneksel hayatta erkeğin tamamlayıcısı konumu, modernizm ile birlikte bağımsızlık ve özgürlük taleplerine paralel olarak çatışma alanları doğurmuştur. Çünkü gelenekte erkeğe biçilen başarı, hırs, özgüvenden kaynaklı gücü modern zamanlarda kadınlar da kullanmaya başlamışlardır. Modern dönemler, devletin sosyal güvencesini de kalkan olarak kullanarak bir zamanların uysal, masum, nazik, naif, boyun eğen kadını, üreten, özgüveni yüksek, eşitlikçi, kendini savunabilen bir konuma yükseltmiştir.³

Ailede özellikle babanın çocuklara karşı geleneksel tutumu cinsiyetçi anlayışı

¹ JaneMaree Maher, "Motherhood: reproduction and care", The Globalization of Motherhood Deconstructions and reconstructions of biology and care (ABD: Routledge, 2010), 16.

² Mehmet Tayfun Amman, "Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet-Sosyal, Bilimsel Yaklaşımlar", Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet (İstanbul: Ensar Neşriyat, 2012), 1/13-14.

³ Amman, "Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet-Sosyal, Bilimsel Yaklaşımlar", 1/24-25.

pekiştirmektedir. Yani erkek ve kız çocuklarının sosyalleştirilmesinde kız ve erkek çocuklara göre tutum ve davranışların farklılaşması bu durumu doğurmaktadır. Modern ailenin felsefesinden kaynaklı kız-erkek çocuklarına karşı davranışlarda görülen benzeşlik, çocukların daha az cinsiyetçi tutumların içerisinde olmalarının nedeni'dir.⁴ Fakat, bu oldukça uzun süreç isteyen toplumsal değişimleri gerektirir. Örneğin hâlâ Amerika'da orta ve üst sınıftan aileler kız çocuklarını geleneksel bir anlayışla, yani babalarının yerini alacak 'iyi bir adam'la evlenmeleri, iyi çocuklar yetiştirmeleri, mutfak işleri gibi evlerini çekip çevirecekleri bir düzen anlayışıyla sosyalleştirirler. Bu sürecin de psikolojik sonuçlarının olduğunu hatırdan çıkarmamak gerekir. Modern yaşamda geleneksel tutumlar erkekte suçluluk, kaygı, umutsuzluk gibi olumsuz duyguları tetiklerken, sarkacın diğer tarafındaki kadını kızgınlık, saldırganlıkla birlikte acziyet ve haksızlığa uğramış olmanın üzüntüsüne sürüklemektedir.⁵

Toplumsal süreçler, sosyal çevrenin beklentileri çerçevesinde kadın ve erkeklerin tavırlarını duygu, düşünce ve davranış boyutlarını da biçimlendirmekle inşa edilir. Bu süreç dinamikdir ve sürekli üretilmektedir. Ailenin ve toplumun erkek ve kızlardan beklediği roller, çocukluğun erken dönemlerinde başlar ilerleyen yaşlarla kadın-erkek olma davranışlarıyla devam eder.⁶

Simone de Beauvoir gibi bazı düşünürler çevresel etmenleri genetiğin getirdiği özelliklere öncelikleştirir. Onlara göre kadın doğulmaz, kadın olunur. Bu durum da farklı toplumlarda zaman zaman kadının baskı görmesine sebep olmuştur. Hatta bazı toplumlarda ideal erkek dolayımından kadınların konumları tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu anlayış kaçınılmaz olarak erkeği insan olmanın normu olarak yüceltirken kadına kat etmesi gereken mesafeyi göstermiştir.⁷

Hâlâ erkeğin statüsü toplumlarda daha kıymetli bulunduğundan erkeklerin iktidar alanları geniştir ve icra etmiş oldukları pek çok işte imtiyaz sahibidirler. Bu yüzden erkekler, siyasî alanda daha baskın, silahlı kuvvetlerde daha yoğun görülürler. Şirketlerdeki CEO'ların çoğu erkeklerden olduğu gibi akademisyenlerin ekserisi de erkeklerdir. Ayrıca, medya kuruluşları ve sağlık alanlarına da hakimdirler. Sırf bu yüzden, dünyada var olan mülkiyetin %95'i de erkeklere aittir.⁸

Bu durumun köklerini aydınlanma filozoflarının düşüncelerinde bulmak mümkündür. Örneğin Rousseau, erkeği akılla eşitleyip onu kamusal alanın inşasında yetkin olarak görürken kadını üreme vasfı ile kamusal alanının dışına itip özel alana hapsetmiştir. Bu düşüncenin bir yansıması olarak kadın, meslek sahibi bir anne olsa da hâlâ çalışan vasfı ile değil anne ve eş özelliği ile değerlendirilmektedir. Yetiştirilme döneminde annenin kızını geleneksel kodlarla sosyalleştirmesinin bu anlayışa etkileri de büyüktür. Böylece toplumsal cinsiyet rolleri ailede biçimlenir, toplumsal hayatta pekiştirilir.⁹

⁴ Herb GoldBerg, *Yeni Kadın/Erkek İlişkileri* (Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2010), 29.

⁵ GoldBerg, *Yeni Kadın/Erkek İlişkileri*, 17, 19-20.

⁶ Leylâ Navaro, *Tapınağın Öbür Yüzü Bağlılık ve Bağımlılık Üzerine* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2015), 28.

⁷ Navaro, *Tapınağın Öbür Yüzü Bağlılık ve Bağımlılık Üzerine*, 28.

⁸ Aysel Günindi Ersöz, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (Ankara: Anı Yayıncılık, 2016), 8.

⁹ Günindi Ersöz, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, 13, 83-84.

Ataerkil kültür algısı, kadını erkeğe bağlayarak onu ikincil bir konuma düşürmüştür. Dolayısıyla kadın kocasından izin almadan kamusal alana dâhil olamaz.¹⁰ Hatta kadının yanında kardeşi dahi olsa kocasının olmaması kadın için bir eksiklik kabul edilir.¹¹ Bunun anlamı bir bakıma kadının bağımsızlığını kazanabilecek ücretli bir işte çalışmaktan yoksun bırakılmış olmasıdır. Yapılan bir saha çalışmasında “kadın kocasından izin almadan çalışmamalıdır” sorusuna kızların %31,7’si doğrudur olarak cevap vermişlerdir. Kız öğrencilerin %10,6’sı kadın “hak ediyorsa kocası ona şiddet uygulayabilir” demişlerdir. Yine kızların %26’sı “Siyasetin daha çok erkek işi” olduğuna inanmaktadır. İstanbul’da yapılan bir başka çalışmada gençler “Evli bir kadının kocasından izinsiz bir yere gitmemesi gerekir” ifadesine %44,2 oranında katılmışlardır.¹²

Bütün bu verilere rağmen, farklı düşünenler de vardır. Bazılarına göre, erkeğin psikolojik tatmini kendisine duyulan ihtiyaca cevap vermek iken kadın ise saygı duyulduğunda ve sevildiğinde kendini değerli hisseder ve bu duygularla güçlenir.¹³ Kadınların maddî ihtiyaçları karşılandıkça duygusal olarak açlık çekerler, hislerini erkeklerle paylaştıkları zaman kadınlar kendilerini değerli hissederler. Bıçare ve mutsuz olduklarında kendilerine destek olacak omuz, sarmalayacak kollar ararlar. Psikolojik bu süreçler ele alındığında asıl olan kadının, erkeğin yetersizliklerini kapatmasıdır. Yoksa kadının erkeğe bağlı olması değildir. Bir ilişkide kadın, duygusal yönüyle öne çıkarken erkek maddi tarafıyla daha ön plandadır görüşündedirler.¹⁴

Yine bu düşünürlere göre, kadın-erkek rollerinin çatısını genler ve sosyal öğrenme oluşturur. Kız çocuklarının evcilik gibi duygusal, erkek çocuklarının ise agresif oyunları tercih etmeleri biyolojik etkenlerle açıklanabilir. Kısacası kadın veya erkek psikolojik olarak kendi kimliklerine uygun davrandıklarında mutlu olurlar. Modernizm bize bu kimlikleri görmezden gelmeyi önermektedir.¹⁵

Toplumsal cinsiyet konusunda farkındalık önemlidir. Bize yön veren düşünce ve davranışların, doğamıza ait olanla kültürden kaynaklı olanı ayırt edebilmek, meseleyi kavramak ve mağduriyetlerden kurtulmak için bir fırsat olduğunu bilmek gerekir.¹⁶

Cinsiyetçi tutumu destekleyen ataerkil anlayış erkek ve kadın arasında kalın kırmızı çizgiler çekerek toplumsal rolleri de belirginleştirmiş olur. Ataerkil anlayışın kadın ve erkeğe biçtiği rollerde çifte standartlara şahit olabiliriz. İnsan doğasının bir parçası olan duygu ve tavırlar cinsler arasında paylaştırılmıştır. Hiddetlenip kızmak, vurup kırmak erkeğe yakıştırılır ve yiğitlikle tavsif edilirken, benzer davranışları gösteren kadın çirkeflikle suçlanır. Oysa erkeğe yakıştırılan başarı, hırs ve güç temaları pekâlâ bir kadında gözlenebileceği gibi yine ataerkil anlayışın kadın rolleri olan duyarlı, sevecen olmak, incinmek gibi durumların erkekte de görülmesi olağandır.¹⁷

¹⁰ Günindi Ersöz, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, 84-85.

¹¹ Recep Çinkılıç, İhsân Abdulkuddûs’un Romanlarında Kadın İmajı (Kayseri: Tiydem, 2017), 179.

¹² Günindi Ersöz, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, 84-85.

¹³ Günindi Ersöz, *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*, 26.

¹⁴ Nevzat Tarhan, *Kadın Psikolojisi* (İstanbul: Nesil Yayıncılık, 2006), 31, 34, 51.

¹⁵ Tarhan, *Kadın Psikolojisi*, 101-102, 115.

¹⁶ Navaro, *Tapınağın Öbür Yüzü Bağlılık ve Bağımlılık Üzerine*, 28.

¹⁷ Navaro, *Tapınağın Öbür Yüzü Bağlılık ve Bağımlılık Üzerine*, 34, 35-36.

Yazarımız, tam da bu tür algıların bir kritiğini yapmış, toplumunda gelenek ile modernlik arasında rol karmaşası yaşayan kadınların durumunu betimlemek için hikâyeyi bu açıdan kaleme almıştır.

1. Yazar Hakkında

Suriyeli kadın yazar Gâde es-Semmân, entelektüel bir ailenin çocuğu olarak Şam'da 1942 yılında dünyaya geldi.¹⁸ Babası Şam Üniversitesi'nin bir dönem rektörlüğünü de yapan ve yine bir dönem Millî Eğitim Bakanlığını üstlenen Ahmet es-Semmân'dır. Annesi ise genç yaşta vefat eden yazar Selmâ Rûhiyye'dir.¹⁹ es-Semmân, 1963 yılında Şam Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun olduktan sonra Beyrut'ta tiyatro alanında yüksek lisansını tamamladı.²⁰ Beyrut'ta çeşitli gazete ve dergilerde çalıştıktan sonra Suriye'ye dönen yazar, dönemin yönetimi tarafından yazılarından dolayı üç ay hapis cezasına çarptırıldı. Bir süre sonra Lübnan'a giden yazar burada kısa bir süre kalmıştır. Ardından Avrupanın çeşitli ülkelerinde muhabirlik yaptıktan sonra 1984 yılında Paris'e yerleşmiştir.²¹

Yazar, ilk eserini 1962 yılında yayınladı. On iki öyküden oluşan eser, adını kitabın ilk öyküsü olan Aynâke Kaderî "Gözlerin Kaderimdir" adlı hikayesinden almıştır.²² Daha sonraki yıllarda öykü, roman ve biyografi alanında eserler vermiştir. Pek çok dile çevrilen Beyrut 1975 adlı romanı ile yazar Gâde es-Semman, Uluslararası Arkansas Üniversitesi Yayınları Arap Edebiyatı Çeviri ödülünü almıştır.²³

Birçok konuda eser vermesiyle birlikte kadın sorunları üzerine yoğunlaşan yazar, 1960'lı yılların sayıları pek az olan kadın yazarlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır.²⁴

2. Öyküde Cinsiyetçi Tutumların Analizi

Tarihsel olarak sosyal hayat cinsiyete göre şekillendiğinden kadınların kamusal varlıkları her zaman çatışma yaratmıştır.²⁵ İncelemiş olduğumuz öykünün temel konusu da bu duruma işaret eder. Yazarın kadın kahramana yakıştırmış olduğu ciddiyet ve ağırbaşlılık, vakar gibi nitelikler, geleneksel yaşamda erkeğe atfedilen unsurlardır. Öykünün hemen başında yazar bunu anlatmakla aslında meseleye bakışa okuyucuyu hazırlamaktadır:

¹⁸ Raḍwá 'Āshūr vd. (ed.), *Arab Women Writers: A Critical Reference Guide, 1873-1999* (Cairo ; New York: The American University in Cairo Press, 2008), 484.

¹⁹ Muhammed Sâbit, *Arva'u Mâ Ketebet Ćâde es-Semmân* (Kahire: Kunûz, 2015), 30.

²⁰ "Ĝâde es-Semmân" (Erişim 23 Kasım 2021).

²¹ Rita Setphan, "Arap Women Writing Their Sexuality", *Hawwa Journal of Women of the Middle East and the Islamic World* 4/2-3 (2006), 33.

²² "Ĝhada Al-Samman" (Erişim 21 Kasım 2021).

²³ Ayşegül Savaşan, *George Orwell'in "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" Romanı İle Ĝâde es-Semmân'ın "Kevibisu Beyrut" Adlı Romanında Yabancılaşma Olgusu* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2019), 53.

²⁴ Ĝhada Talhami, *Historical Dictionary of Women In The Middle East And North Africa* (ABD: The Scarecrow Prss, 2013), 289.; Evelynne Accad, "Freedom and the Social Context Arab Womens's Special Contribution to Literature", *Hawwa Journal of Women of the Middle East and the Islamic World* 8/2 (1987), 44.

²⁵ Selda Tuncer, "Dışarı Çıkmak: Özelden Kamusal Feminist Bir Saha Hikâyesi", (2015), 31.

*"O, her zamanki gibi pencerelerden birinin ardında ağır başlı, donuk bir şekilde, kağıtların içine gömülmüş vaziyette canhıraş çalışıyordu."*²⁶

Modern hayatta gelenekten farklı olarak kadın ücretli bir işte çalışarak ekonomik bağımsızlığını kazanmış, böylece erkeklerin gerisinde olmaktan kurtularak onlarla eşit bir seviyeye gelmiştir. Bu durumun doğal yansıması kadının özgürleşmesidir. Kahramanımızın kaderinin peşinde olması, olaya yaklaşımında bağımsız kararlar almasına işaret ediyor olabilir. Çünkü o, kamusal hayata dahil olmuş üreten, üretimiyle gücü elinde bulunduran güçlü bir karaktere dönüşmüştür. Geleneğin işaret etmiş olduğu, tâbi olan, boyun eğen, isteyen, hükmedilen, zayıf ve silik bir karakter değildir:

*"Hayatımda hiçbir şey yok kendi işimin dışında. Ben mutluyum. Hiçbir eksiğim yok. Hürriyetime ve kaderime sahibim, bu ofisteki herhangi bir erkek gibi. Ben hür ve mutluyum."*²⁷

Yazarımız konunun hatlarını netleştirmek için erkek bir karakteri de işe koyar. Erkek olan İmâd karakteri ile kahramanımız, duygusal bir karşıtlık yaratır. O, sevgiyi, aşkı, bir zafiyet olarak algılıyor olabilir. Ayrıca, kişilik çatışmasından ötürü, mutsuzluğunu bu karşıtlık çerçevesinde mutluluk olarak adlandırmak çabasıdır.

*"Bir gün İmâd ona şöyle dedi: "Gerçekten mutlu olduğumuzda, gerçekten öyle miyiz değil miyiz? hiç aklımıza gelmez! Mutluluk bizden bir parça olur. Elin yerinde mi diye hiç sorgulamazsın. Biz eşyaları varlığından şüphelendiğimizde el yordamı ile ararız. Niçin hasretle onun bu sözlerini hatırladı? Onu sevmiyor..."*²⁸

Yine babasıyla geçmişte yaşamış olduklarına bir göndermede bulunarak, babasının oynaşmış olduğu kadınlara güzellik sıfatını yakıştırmaması, gelenekte güzelliğin kadına atfedilmesi, kadının diğer niteliklerinin görmezden gelinmesine, kadının güzelliklerinin ön plana çıkarılmasıyla erkek egemen bir bakışın eleştirisi yapılmaktadır. Öyle ki kadın, erkeklerin elinde oynaşabilecekleri bir oyuncaktır:

*"Babasının güzel komşularıyla merdivenlerde karşılaştıklarında oynadığı gibi. Bir erkeğin şehirde hoşuna giden bir kızla oyalandığı gibi."*²⁹

Geleneksel yaşam biçimleri içerisinde doğup büyüyen kahraman, modern hayatın imgelerini içselleştirirken kültürel unsurlarla mücadelesi onu çift karakterli bir duruma itmiştir. Kız olarak doğduğundan dolayı pişmanlık yaşamaktadır, zayıflık onu korkuturken başaramama endişesi de benliğini yakıp kavurmaktadır. Çünkü annesi, tipik geleneksel bir kadındır. Ailesi ile ilgilenmekte olup kocasına itaat etmekten başka yapabileceği pek bir şey yoktur. Yine bu anlayışta erkek ailesinin geçimini teminden sorumludur ve bu durum latent olarak kutsanır, oysa kadına ailenin devamlılığını sağlama rolü biçilirken buna rağmen bu eylem gizil olarak

²⁶ Ğâde es-Semmân, *Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir)* (Beyrut: Menşurât Ğâde es-Semmân, 1993), 8.

²⁷ es-Semmân, *Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir)*, 8.

²⁸ es-Semmân, *Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir)*, 8.

²⁹ es-Semmân, *Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir)*, 8.

sıradanlaştırılır.³⁰

Bunu başardım diyebileceği, kendini ifade edebileceği bir durumdan mahrumdur. Kahramanımız, yetişmiş olduğu, geleneksel çevreden getirdiği özelliklerle arzu ettiği modern güçlü kadın arasında sıkışıp kalmıştır. O yüzden kendisiyle bile yüzleşmekten kaçınmaktadır:

"Başardı. O büyük bir kaybeden. Düşünceleri onu parçalıyor. Önündeki dosyayla uğraşmak istiyor. Yapamıyor. Gerçekten acı çekiyor. Zayıf düşmekten korkuyor hatta kendi karşısında bile. Gerçekten acı çekiyor. Tuhaf bir zaferin can sıkıntısını yaşıyor. Niçin babası onu öldürmedi. Kendisine beşinci kızı olduğu haberi verilince?"³¹

Ataerkil kültürde soyun devamının erkek tarafından sağlandığı görülür. O yüzden geleneksel aileler hep bir erkek çocuk özlemi içerisindeyler. Babanın gücünü, kudretini, işini, kültürünü taşıyacak yalnız erkek evlattır. Çünkü geleneksel hayatın toplum deseninde cinsiyete dair roller, birbirlerinden net çizgilerle ayrılmıştır. Birbirlerinden bağımsız olarak örüldüğünden bir kadın kendisine biçilen rollerden dolayı babayı temsil etmekten yoksundur. Öykü kahramanı bunun ıstırabını benliğinde yaşamaktadır:

"Niçin babayı annenin yatağından uzaklaştırdılar, isyan ettiğinde, köpürdüğünde, öfkelendiğinde ve kızını zorla çıktığı batına geri koymak için bıçak ile saldırdığında? Dört kız çocuktan sonra erkek istiyordu. Dükkanının, ihtişamının ve kaldırımdaki suretinin mirasçısını. Nargilesinin mirasçısını. Közünün ölümünden sonra sönmesini istemiyor. Niçin onu öldürmesine izin vermediler?..

Talat adında bir erkek çocuk istiyordu... ona Talat ismini verdi!!.. Erkek çocuk istiyordu ki onu, ilkokuldan mezun olduktan sonra evde hapsetmemek için. Tek başına sokakta yürürken onun için endişelenmesin!.."³²

Kadın-erkek ilişkileri ve kadına dair rollerin sekonder algılanmasının mercii, kültürün somutlaştığı, toplumun en küçük birimi olan ailedir. Aile bireylerinin zihinlerine kadın, erkeğin eşiti olarak değil erkeğe bağımlı varlıklar olarak kodlanmaktadır.³³

Kentin, bireyi yabancılaştırmasından ötürü bilhassa kadın üzerinde toplumun yoğun baskısını da zikretmek gerekir. Kendini savunmada yetersiz olan kadın için sokaklar bir tehlikedir. Ataerkil düşüncede kendi üzerinden anlamlandırılan namustan dolayı kadın, istediği zaman dışarıya çıkamayacaktır. Hele tek başına çıkması namusun bekçisi erkek için stres kaynağı olur. Özellikle ıssız ve karanlık

30 Gülay Günay- Özgün Bener, "Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılamaya Biçimleri" 153/153 (Ocak 2011), 158.

31 es-Semmân, Aynâke Kaderî (Gözlerin Kaderimdir), 8-9.

32 es-Semmân, Aynâke Kaderî (Gözlerin Kaderimdir), 9.

33 Gül Esra Atalay- Özge Uğurlu Akbaş, "Geleneksel Kadınlık Rollerinin Sosyal Medyada Yeniden Üretimi: Kendine Yardım Temalı YouTube Kanallarına Yönelik Çok Modlu Eleştirel Söylem Analizi", Kültür ve İletişim 23/45 (26 Mart 2020), 63.

sokaklar bunu nevrotik bir noktaya taşır.³⁴

Baba için Talat, henüz doğmadan kültür mirasçısıdır. O erkek doğsaydı sokakta dilediğince dolaşabilecek, gezebilecek, ailesine yaptıklarından dolayı laf getirmeyecekti. Herhangi bir erkeğin tacizine uğramadan, emniyet içerisinde olacaktı. Çünkü o toplumda, kadın korunması gereken zayıf bir varlıktır. Ona yakıştırılan rol, naiflik, zarafet ve kırılگانlıktır. O yüzden kadının yeri evidir. Ev dikkat çekmeyen, korunaklı, güvenli bir yerdir. Evdeki kız ailesine hanel getirecek sözlerden, davranışlardan ailesini korumuş olur.

Babanın hayallerini süsleyen erkek evlat (Talat), onun gözünde soyunun devamı, işinin hamisi, ailesinin onuru ve özgürlüğüdür:

"Artık tek başına sokakta yürümesinden onun için endişelenmez oldu. Gerçekten o salınarak yürümüyor. Görünüşüne önem vermiyor. Hiç kimseyi tahrik etmiyor. Erkeklerden ve gençlerden nefret ediyor. Hayır! Nefret etmiyor! Nefret etmek, nefret edilecek bir şeyin varlığını kabullenmektir. O varlıklarını bile hissetmiyor. Onların var olduklarını hissetmek istemiyor. Yoksa niçin reddediyor, kapılarını çalan bahtsız kaderinin gönderdiği talipleriyle?"³⁵

Erken yaşlarda Talat, ismi ile kimliği arasındaki uçurumun farkındadır. O geleniğin pençesindeki rolleri yaşamak zorundayken bir taraftan da babasının özlemini, beklentilerini karşılamak yükümlülüğünü de hisseder. Kazanılması güç bir savaşın bilincindedir. Kendisini kuşatan, toplumsal inançlara karşı bayrak açmış, çok ağır ve zor bir savaşın tarafı olmuştur.

Kişilik karmaşası yaşayan Talat, ataerkil toplumda erkeğe ait hırs, çaba, gayret vasıflarını üzerine almış görünür. Gelenekte kadına ait görülen onanmak, taltif görmek gibi duyguları da bagajına almıştır. Kişiliğinin erkek tarafıyla, azimle okulu bitirirken dişil tarafıyla babasının taltifini kazanır. Çünkü Talat sokakta bir kadın zarafetiyle yürümektedir. Kozmetiğine, kıyafetlerine özen göstermemektedir. Böylece erkeklerin bakışlarını cezbetmenin önüne geçmektedir. Böyle davranarak babasının korkularının önüne geçeceğinden emindir. Ancak öylesine bir rol karmaşası yaşar ki, karşı cins gibi bir hayat sürerken, erkeğin varlığını yok sayma eğilimindedir. Erkeklerle tahammül edemez. Sevmek değil, nefret etmek bile onun varlığına bir atf olacağından, taklit ettiği şeyi yok saymak, onu psikolojik olarak rahatlatacaktır. Erkeğin varlığını kabul etmek, ailesinin ona aktardığı kültürel mirasa göre, erkeğe itaat etmeyi gerektirdiğinden bu korku ile evlenmeyi reddeder. Üstelik onu ailesinden istemelerini ataerkil bir unsur olarak gördüğünden ve evlilikte kadının iradesi yok sayıldığından bu durumu bir zafiyet olarak görür.

Talat, sosyal çevrenin yetiştirdiği babasında toplumun tüm aksayan yönlerini görür. O yüzden babasına kin beslemezen yine de kadını yok saydığından ya da kadını belirli kalıplar içerisinde hapsettiğinden dolayı ondan nefret eder. Tüm bunlara

34 Acuner Derya, "Canavarlaş(tırıl)An kent sokakları: Kadının kent deneyimi üzerine bir değerlendirme", fe dergi: feminist eleştiri 8/1 (2016), 9; Yusuf Bildik - Ahmet Yıldız, "Zekeriyâ Tâmir'in el-Hisrim Adlı Hikâye Kitabında Sosyal Eleştiri", Dergiabant 9/1 (Mayıs 2021), 359.

35 es-Semmân, *Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir)*, 9.

rağmen onu razı etmek için erkek rollerine bürünmekten de çekinmez. Aslında böyle yaparak bir kadının bir erkeğe eşit olamayacağını da ikrar etmiş olur. Bir taraftan ona acırken diğer taraftan bir kadın olarak hırsı ve başarılarıyla babasından intikam almaya çalışır:

*"Anlaşılması güç hüznler; suskunluğunun sessizliğinde ve babasına karşı olan hislerinin arasında artıyor. Onda dünyasını görüyor. Toplumunu. Ona meydan okuyor. Ondand kinsiz şefkatli bir nefretle nefret ediyor. Ona acıyor. Onu razı etmek için erkek olmak istiyor. Ona boyun eğdirmek istiyor. Kazanmak için her şeyin bedelini veriyor. Kendisiyle eşit olduğunu hissettirmek istiyor ona. Onu sevmesini istiyor. Ona saygı duyduğu için, annesine ve kız kardeşlerine merhamet ettiği için değil. Annesi gibi boynu bükük olabilirdi. O annesi için öç alırken annesinden de intikam alıyor. Annesinin zayıflığından ve annesinin zayıflığı için babasından intikam alıyor. Geçtiği her sınıfta, aldığı her diplomada."*³⁶

Lisans diplomasını babasının yüzüne fırlattığında Talat, toplumda erkeğe ait olan özgüven duygusunun zirvesini yaşamaktadır. Diploma özgüvenin teminatı iken babasının yüzüne diplomayı fırlatması onu tahkir etmesi olarak yorumlanabilir. Babasının komşu kadına kur yapması, Talat'ın hemcinsini edilgen bir pozisyona sokmuştur. Babasının bu tavrına tepki göstermesi, kadın olarak Talat'ın erkekleri eleştirebilecek özgüvenine işaret ediyor. Bu da düşünce olarak eşitlik anlayışına bir atıf olarak değerlendirilebilir:

*"Lisans diplomasını aldığında babasının yüzüne fırlattı. Onu tokatlıyormuşçasına. Akşam merdivenlerde babasının komşu kadına kur yaptığını görünce, babasına meydan okuyan sert bir bakışla acıyarak baktı. Her zaman olduğu gibi içi boş bir kibirle onu görmezlikten gelmedi. Aslında kendisine saygı duyduğu için mutlu. Mutlu, ona gizlice boyun eğdirdiği için. Mutlu.. Öyle olması gerekir."*³⁷

Kadınları ev işleri ve çocukların bakımından sorumlu tutan geleneksel yaşam, onları toplumsal üretime sokmazken, modern hayatla birlikte benzer algı, iş yaşamında meslekleri, erkek ve kadınlara uygun olanlar dikotomisiyle cinsiyetçi iş anlayışını terk etmeme noktasında dirençli kılmıştır.³⁸

Talat, kamusal alanın kullanımıyla ilgili, meslekî yoğunluk, iş koşuşturması, otomobil kullanımı, siyaset ve ekonomi konularıyla kesif bir şekilde ilgilenmektedir. Kamusal alanın kullanımı konvansiyonel kültürde erkek işidir. Talat, erkeğe ait sayılan özelliklerle güçlü olduğunu metaforik olarak anlatmaktadır. Babasıyla birlikte nargile içerken bu konuları konuşması, gücün vurgulanması olarak okunabilir. Diğer taraftan biyolojik doğasının gereği olan ancak belki de bir zafiyet gibi düşündüğünden sevmeye, sevilme gibi duygular karşısında ezilmektedir. İnsana dair ulvi duygular karşısında bir tereddüt bir bocalama içerisindedir.

Talat sevgi ile yüzleştğinde içselleştirdiği rollerin altında ezilmektedir.

³⁶ es-Semmân, Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir), 9-10.

³⁷ es-Semmân, Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir), 10.

³⁸ Şelale Uşen- Meltem Delen, "Eğitilmiş Kadınların Çalışma Hayatına İlişkin Terahleri: İstanbul Örneği", Kamu-İş 4/4 (2011), 156.

Toplumunda erkeklere biçilen rolleri abartıyla benimseyen Talat, bu rollerin kendisine zarar verdiğinin farkına varmaya başlamıştır. Dahası zaman zaman gülünç duruma da düştüğü olur.

Aşk benliğini inkara kadar götürür. Öyle ya! Aşk, sevgi ergen kızların, duygusal tarafları ağır basan zayıf varlıkların işidir. Akıl bu duygusallığı kontrol edebilecek güçtedir. Talat asla kontrolü bırakmak istemez. Yeni yetme kızlar gibi duygularına teslim olmayacaktır. Talat'ta akıl ve duygu savaş halindedir:

*"Önündeki dosyasından yüksek bir sesle bazı rakamları okur. Sesi onu düşüncelerinden korumaz. Odasındaki arkadaşı homurdanır. Sessizliğine geri döner. Dosyayı hazırlama işine çabuk dönmesi gerekir. Yarınki şirket toplantısı için endişe duyduğundan kaygılarını bastırmaya çalışır... Bilinen ciddiyeti ile konuşmak için her ayağa kalktığında, herkes onu saygı ve hürmetle dinler."*³⁹

Aşk gibi güçlü, vurucu bir duygu karşısında o çaresizlikten kıvrınmaktadır. Nâkısalık olarak algıladığı, ancak kadına yakıştırdığı aşk, bilincine doğru akmaktadır. Onun kopyaladığı erkek rolleri, onu sevmekten, eğlenmekten yoksun bırakmaktadır. Fakat doğası gereği de bu duyguları dimağında hissettiğinde Talat'ta akıl ve duygu alabildiğince çatışmaktadır.

*"Birdenbire İmâd'ın gözleri bir yerlerde belirir. Gözlerini dosyalara kaçıır. Gözleri büyük masanın üzerinden kayar ve dosyaların ve yas tutan karmaşık sayıların arasından gelişi güzel bir şekilde fırlar."*⁴⁰

Talat, erkek rollerine kendisini öyle kaptırır ki annesi yemek yapmayı ihmal ettiğinde ya da ne tür yemek yaparsa yapsın bir erkek gibi işten yorgun argın geldiği bahanesiyle onu azarlamaktadır. O dişiliğinden öylesine nefret etmiştir ki cinsiyete değil insana dair sevgi, merhamet gibi tüm ontolojik gerçekliği inkâr eder. Bu konudaki stresi onu yaşadığı toplumda erkek davranışı olarak kabul edilen nargile içmek, fütursuzca kahkahalar atmak gibi durumlara itmektedir. İş hayatında da tıpkı bir erkek gibi dosyalara ciddiyetle eğilmektedir. Ancak nafîle, aşk onun kimyasını bozmuştur. Gördükleri, okudukları ona müphem şeyler fısıldar:

*"Kaçış yok. Çıkışı döşenmemiş bir yol. Saat çalar. Bu çalışmalar sinirlerini kaldırıyor. Saatin çalışmalarını dikkatlice ve garip bir elemle sayıyor: Tek çalış. İki. İmâd'ın gözleri alaycı bir şekilde gülüyor. Talat hoca! Talat hanım. Beş. Altı. Nargilenin dumanı göğsünde patlar. Yedi. Arabaların kornaları alay ederek kahkaha atar. Az önce geçen adam, öğrenerek tükürür. Sekiz. Saat sustu. Akrepler umursamazlığa geri döndü."*⁴¹

Talatın yaşadığı diğer olaylar dengesini iyiden iyiye bozar. O yıllardır görüşmediği okuldan arkadaşı Selvâ ile dişiliğini sorgulamaya başlar. Selvâ'nın evlendiği, doğurduğu erkek çocuk, kocasıyla birlikte yurtdışı seyahatleri onu ruhunda oluşan yaralara ve zihnindeki ikilemlere götürür. Bir yanda genetik kimliğinde bulunan sevgi açlığı dururken diğer tarafta toplumda kadının katlanmak zorunda olduğu

³⁹ es-Semmân, Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir), 14.

⁴⁰ es-Semmân, Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir), 14.

⁴¹ es-Semmân, Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir), 16-17.

koca baskısı, zihnini bulandırıyor. Yaşadığı ikilem onu sarhoşluğa itiyor, hayatın olağan akışı içerisinde hiçbir şeyin varlığını hissetmeden öylesine yürüyor:

"Biraz kaba bir şekilde onlarla vedalaşır. Tuhaf evden kaçarak çıkar. Hiç kimse onu istemiyor. Selvâ'nın harika bebeği ona doğru el sallar. Ondan korkar. Onun önünde aciz olduğunu hisseder. Gerçekten saçma bir saat. Hiçbir şey beceremez. Hayatın kenarında sadece saçma bir zerre. Çarmıha gerilmiş bir saat. Zaman vardır. Akrepleri ister isyan etmiş olsun ister dönsün. O dönüyor. Dönüyor, gelişi güzel dönüyor. Sıcaklık bulutu ardına döküldü, onu takip ediyor. Yolda bulut İmâd'ın evine doğru onu itiyor. İç güdülerinin bir bölümü ona direnemiyor. Bedeninin bir yerlerinde o sıcak bulutu taşıyor. Titreyen kalp atışlarında..."⁴²

Bir an kendine geldiğinde kadınlık tarafı kan ağlar, özenmiş olduğu o iş yşamı, yoğunluk, yorgunluğa dönüşür. Bir çıkış yolu olarak, bir kurtuluş olarak düşündüğü modern hayat, onun omuzlarını çökertir. Çare olarak gördüğü çaresizliğe dönüşür. Kendi benliğinde yapamadıklarını eşyalardan bekler. Ağlayamaz. Ancak şehir meydanında bulunan saatin ağlamasını bekler, yorulmaz ancak saatin mekanizmasının yorgun olduğunu itiraf etmesini ister. Bu sınırdaki kalamaz. İçinde büyüttüğü tüm problemler için farklı roller seçer. Erkek çocuk doğurmadığı için toplumun hor gördüğü kadının, sevgilisi olan bir kızın, hırsızlık yapan bir bekçinin saati parçalamasını ister. Saat bir metafor olarak işlem görür. Herkesin güvendiği, şaşmaz mekanizmayla kendini özdeşleştirirken, toplumsal sorunlar karşısında benliğinin bu mükemmelliği büyük bir sorundur. Toplumun ritmine uyum için bu kadar doğru olmak da doğru olmayabilir. Talat'ın Selvâ ile karşılaşması ona dişilik tarafını hatırlatır:

"Garip bir sıcaklık bulutu eser yüzüne. Selvâ'nın gösterişli bedeninin hatları üzerine kaydıktan sonra yanaklarına vurur. Titreyen eliyle onunla tokalaşır. Onun hayret verici derecede olgun ve kusursuz bir kadın olduğunu fark eder. Şaşkınlığından donup kalınca Selvâ onu içeriye çeker. Sıcaklık bulutunun dolduğu yere. Evin içinden yayılan enfes kokulu sıcaklık. Ofisin, şirketin ve toplantıların sıcaklığından çok farklı. İmâd'ın sıcaklığını hatırlatır."⁴³

Müşfik bir koca, çocuk, sıcak bir ev ortamı ve kadınsılığı öne çıkaran ıslık ıslık elmas kolye, Selvâ'nın giydiği dişiliği öne çıkaran elbise, Talat'ın kendini dişiliğinden korumak için ördüğü duvarları yıkar. Güçlü görünmek için giydiği unisex elbisenin yakası boğazını sıkır. Talat'ın aklını, Selvâ'nın temsil ettiği duygular, küçük bir saldırlıyla yerle bir eder. Kaçıp kurtulmak, eski hoyratlığına dönmek ister. Kendisiyle özdeşleştirmiş olduğu saat artık düzgün çalışmıyordur. Nasıl saat doğruya işaret etmiyorsa, Talat'ın benimsediği hatları belirgin erkeksi tavırlar da onu mutlu etmemektedir. O, yapay tüm bu tavırlardan insan doğasına, insanlığın kalbine, gönül dünyasına doğru sığınmaktadır.

42 es-Semmân, Aynâke Kaderî (Gözlerin Kaderimdir), 19.

43 es-Semmân, Aynâke Kaderî (Gözlerin Kaderimdir), 17-18.

3. Öykünün Tercümesi

Güneşli, geniş binanın pencereleri kalabalık caddelere bakar, şaşkın büyük gözler gibi. O, her zamanki gibi pencerelerden birinin ardında ağır başlı, donuk bir şekilde, kağıtların için gömülmüş vaziyette canhıraş çalışıyordu. Sanki kendi dünyasından kağıtlara kaçıyor. Ve niçin kaçıyor?

Hayatımda hiçbir şey yok, işimin dışında. Ben mutluyum. Hiçbir eksikim yok. Hürriyetime ve kaderime sahibim, bu ofisteki herhangi bir erkek gibi. Ben hür ve mutluyum. Bir gün İmâd ona şöyle dedi: “Gerçekten mutlu olduğumuzda, gerçekten öyle miyiz değil miyiz? hiç aklımıza gelmez! Mutluluk bizden bir parça olur. Elin yerinde mi diye hiç sorgulamazsın. Biz eşyaları varlığından şüphelendiğimizde el yordamı ile ararız.

Niçin hasretle onun bu sözlerini hatırladı? Onu sevmiyor...

Hayır, kesinlikle onu sevmeydi. Onunla oynaşıyordu, babasının güzel komşularıyla merdivenlerde karşılaştıklarında oynaştığı gibi. Bir erkeğin şehirde hoşuna giden bir kızla oyalandığı gibi. Ve o “evin erkeğidir”. “Evin erkeği” olma konusunda başarılıydı. O, bu meseleyi başardı. Zafer elde etti. Fakat mesele baştan beri yanlış idi. Güneş ile savaşıyordun. Batıdan doğmasını istiyordun. Dalgaların susmasını. Gececi, şehrin dar sokaklarında yolunu kaybetmesini.

Başardı. O büyük bir kaybeden. Düşünceleri onu parçalıyor. Önündeki dosyayla uğraşmak istiyor. Yapamıyor. Gerçekten acı çekiyor. Zayıf düşmekten korkuyor hatta kendi karşısında bile. Gerçekten acı çekiyor. Tuhaf bir zaferin can sıkıntısını yaşıyor. Niçin babası onu öldürmedi. Kendisine beşinci kızı olduğu haberi verilince?

Kız!

Küstahça doğup geldi, baba anneyi tehdit etmesine rağmen. Annenin muskalarına, dualarına ve korkusuna rağmen...

Niçin babayı annenin yatağından uzaklaştırdılar, isyan ettiğinde, köpürdüğünde, öfkelenildiğinde ve kızını zorla çıktığı batına geri koymak için bıçak ile saldırdığında? Dört kız çocuktan sonra erkek istiyordu. Dükkanının ihtişamının ve kaldırımıdaki suretinin mirasçısını. Nargilesinin mirasçısını. Közünün ölümünden sonra sönmesini istemiyor. Niçin onu öldürmesine izin vermediler?..

Talat adında bir erkek çocuk istiyordu... ona Talat ismini verdi!.. Erkek çocuk istiyordu ki onu ilkokuldan mezun olduktan sonra evde hapsetmemek için. Tek başına sokakta yürürken onun için endişelenmesin!..

Kız, meseleyi başından beri anlamıştı. Adının Talat olduğunu öğrendiğinden beri. Baştan beri güneşe karşı direniyor. Eteklerine asılıyor ve çekiyor ki batıdan doğsun diye.

Eğitimi tamamlamak için çok gayret etti. Babasının ruhunda, gizlemeyi başaramadığı bir zevk uyandırıyor. Artık tek başına sokakta yürümesinden onun için endişelenmez oldu. Gerçekten o salınarak yürümüyor. Görünüşüne önem vermiyor. Hiç kimseyi tahrik etmiyor. Erkeklerden ve gençlerden nefret ediyor. Hayır! Nefret etmiyor! Nefret etmek, nefret edilecek bir şeyin varlığını kabullenmektir. O varlıklarını bile hissetmiyor. Onların var olduklarını hissetmek istemiyor. Yoksa

niçin reddediyor, kapılarını çalan bahtsız kaderinin gönderdiği talipleriyle?

Anlaşılması güç hüznler; suskunluğunun sessizliğinde ve babasına karşı olan hislerinin arasında artıyor. Onda dünyasını görüyor. Toplumunu. Ona meydan okuyor. Ondaki kinsiz şefkatli bir nefretle nefret ediyor. Ona acıyor. Onu razı etmek için erkek olmak istiyor. Ona boyun eğdirmek istiyor. Kazanmak için her şeyin bedelini veriyor. Kendisiyle eşit olduğunu hissettirmek istiyor ona. Onu sevmesini istiyor. Ona saygı duyduğu için, annesine ve kız kardeşlerine merhamet ettiği için değil. Annesi gibi boynu bükük olabilirdi. O annesi için öç alırken annesinden de intikam alıyor. Annesinin zayıflığından ve annesinin zayıflığı için babasından intikam alıyor. Geçtiği her sınıfta, aldığı her diplomada.

Lisans diplomasını aldığı anda babasının yüzüne fırlattı. Onu tokatlıyormuşçasına. Akşam merdivenlerde babasının komşu kadına kur yaptığını görünce, babasına meydan okuyan sert bir bakışla acıyarak baktı. Her zaman olduğu gibi içi boş bir kibirle onu görmezden gelmedi. Aslında kendisine saygı duyduğu için mutlu. Mutlu, ona gizlice boyun eğdirdiği için. Mutlu.. Öyle olması gerekir.

Bir ay sonra, bir otomobil satın alabilecek kadar parası olur. Küçük bir araba, sadece kendisinin. Pek çok iş yeri arasında hareket etmesini kolaylaştıracak. Sabah, dairede. Öğleden sonra şirket ofisinde. Geceleyin. Gece on bire kadar özel dersler. Ta ki eve yorgun bir halde dönüp annesi yemek hazırlamadığı için onun yüzüne kızacak ve çeşidi ne olursa olsun eleştirecek. Mahalledeki her gencin yaptığı gibi. Her akşam babasıyla siyaset, projeler ve millî geliri tartışmak için oturmuyor mu? Nargilesini babasının gülüşleri arasında içmiyor mu? Annesinin korku ve acizlik bakışlarının gölgesinde..

Birdenbire nargile közlerinin yanaklarını yaktığını hisseder. Dumanın kendisini boğduğunu. Hayal kırıklığını annesinin sinesine gömmek ve ona titreyerek İmâd'dan bahsetmek ister. Onunla yaşamayı ne kadar istediğini.. Kavga ediyorlar birbirlerini azarlıyorlar ve onu kovalıyor donuk duvarlar arasında. O birdenbire gelen ilkbaharla şaşkına dönen güvercin gibi kendisini azarlıyorken. Sobanın önünde kış gecelerinde oturuyorlar. Kendisine eliyle kahve yapıyor ve fincanından yudum-luyor. Pencerelelerine vuran yağmurun damlalarını dinliyorlar. Bir sonraki günün sabahına kadar pencereyi açmıyorlar! Bu ne saçma düşünceler? Gerçekten o İmâd'ı sevmiyor. Elindeki dosya bitti ve bir başkasını alıp işiyle boğuşması gerekiyor hepsi bu. Kol saatine bakıyor. Selvâ ile olan randevu saati daha gelmedi. Yarınki toplantının dosyalarını hazırlayabilir. Odanın köşesindeki metal dolaba doğru kalkar. Açar ve soğuk iniltisini iştir. Bir dosya çıkartır. Yerine gitmek için arkasına döner. Önündeki camın üzerindeki bitkin silüetine gözü düşer. Niçin düşünceli bir şekilde kendisine dikkatle baktığını bilmiyor. Görünümü normal. Kendisine bakanların dikkatini cezbetmeyecek her şeyi yaptı. Aslında o güzel. Güzel olduğunu biliyor. Şayet fevkalâde pırıltılı gözlerini gizleyen siyah gözlüğü olmasaydı. Mermerden bir ilaha gelin adayan şehvet dolu bir rahibenin kızıl gölgeleriyle karışan şefkat ve yoksunluk.. Güzel, eğer sertçe arkaya doğru çekilmiş bir saç açılırsa. Geniş ve erkek kravatına benzer kalın yakalı üstlüğüne çıkartsa, yasemin gerdanlılığı gibi ince belinin hatlarını birazını gösterse.

Sadece İmâd onun sırrını geçen kış ilk gördüğünde çözdü, kız kardeşine

İngilizce özel ders vermek için geldiğinde.

Kız kardeşi dedi ki: "Talat hocam. Sana erkek kardeşim İmâd'ı takdim ediyorum." (İmâd) Ona baktı. Tüm erkeklerin yaptığı gibi muhteris gözlerini ondan uzun bir süre alamadı. Yavaşça onu süzmeye devam etti. İki derin mavi göz, yüzünü kışkırtıcı bir parfüm fırtınası gibi inceliyor. O bakışların yüzünden siyah gözlüğünü çekip çıkardığını hissetti. Onu kız kardeşinin ayaklarının yanına atıyor. Saçlarının tokasını nazikçe çözüyor ve sıkı belin acılarını okşuyor. Bakışları, onu lakaplarından, diplomalarından ve elbiselerinden çıkartıyor. Tatlı bir gevşeklikte kollarına doğru sürünüyor. Hiç dokunmadığı bir güneş sıcaklığını yayıyor. Ağırlığı ile göğüs bölgesine konuyor ve kibri artıyor. Göğsünde bir şeyler titriyor ve tökezliyor. Belini sıkıyor ve güzel kokuların ağırlaştırdığı salkımların lezzeti ile sallanıyor. Dünyasının meçhullerine olan bakışlarının yolculuğu onu yordu, ortaya çıkardı. Gülünç ve saçma biri olarak hissettirdi. Kendisinin Talat Hoca olmadığını. Kendisinin sadece bir oyuncu olduğunu. Birdenbire elbiselerinin gülünç olduğunu keşfetti. Rolünün de. Bir sinede ağlamaya ihtiyacı olduğunu. O gün gözlerini sevdi. Onu afallamasından kurtaran ise alay dolu olduğunu hayal ettiği selamlaması oldu:

Talat hoca, hakkınızda çok şey duydum. Hoş geldiniz.

Gülümsemesi tüm bedenine ani ve çılgın bir sıcaklık yaydı. Bir erkeğin bir kadına gülümsemesi. Ne güzel ve ne kötü, bir kadın olmak!

Fakat o bilinen ağırbaşlılığı ile oturdu. Bilinen soğukluğu ile kız kardeşine dersi anlattı. Gitmeden önce saf bir şekilde onunla tokalaştı. Evden ayrılınca elektrik direklerinin birinin yakınında asılı bir buluttan gözlerin kendisine baktığını hissetti. Alaycı bir şekilde kendisine gülüyor. Kendisine meydan okuyor. Niçin sinirli bir şekilde gözlüğünü çıkardığını ve alt dudağının yorgun ve ağır bir şekilde sarktığı bir sırada kuru dudaklarını ıslattığını bilmiyor. Gecesi, aynasının önünde uyumadan önce uzunca bir süre; hazinelerini sadece vermekten ve hediye etmekten başka bir şey yapamayacağını hissettiğinde bir cimrinin hoşnutluğu, hırsı ve korkaklığı ile saydı.

Ve hediye etti! Bir kadının hediye edebileceğinden fazlasını.. Gözlerine çok şey verdi.

Niçin bu saçma hikâyeyi tekrarlıyor? Dosyanın düzenlenmesi gerekiyor. Hayır. Düşüncelerini yoğunlaştırması gerekiyor. Bu ergen kızların hayal dünyalarındaki tarzları. Onu hatırlamaması gerekir. Onu hatırlamak istiyor. O günleri an be an hatırlamak istiyor. Anılarını çekiştirmek istiyor. Niçin onu düşünmekten kaçıyorum, sanki bir şey gizliyorum? Onun benim için bir anlamı yok. Herhangi bir gencin macerası gibi o da benim için bir maceraydı. Tüm gençler maceralarını anımsar. Bu bahane ile kendini rahatlatmış ve gözlerinin daha da yeşillendiğini ve gizeminin arttığını tahayyül etti.

Hediye etti! Evet. Çokça etti.

Kız kardeşi hastalığında kalması için ısrar etti. Birlikte oturup konuştular. Onun için eliyle bir kahve hazırladı. Kahveyi onunla içince harika. Tadı bu ofisteki kahveden farklı. Bakışlarının önünde zaman donuyor. Zekice konuşmaları dişiliğine hitap ediyor. Siyah gözlüklerini görmezlikten geliyor. Zayıflığı ve özlemi onu bilmediği şeyler için heyecanlandırıyor. Cümlelerinin hiçbirinde Talat Hocaya yönelik bir

ifade bile yoktu. Gerçekten onu yadsıyor ve ondan hoşlanmıyor. Görmezlikten geliyor. Kız kardeşi Kerime'nin hastalığı devam etti. Hala hasta olup olmadığını ve durumunu öğrenmek için onu ziyaret etmeye devam etti. Bilmiyor. Onunla birlikte olmak istiyordu. Kahvesini içmek, onunla konuşmak, kendisini ısıtmak. Bakışları Talat Hoca'yı kendinden alıyordu. Sakinleşip rahatlıyor. Yoruluyor. Hayır. Onun için gitmiyordu, kız kardeşinin durumunu öğrenmek için gidiyordu.

Gözlerinin kendisine güldüğünü tahayyül ediyor.. O güzler Talat'ı kendine çekiyor.. Onlar ile eşyaları yeniden görmek için.. Yalancı.. Niçin ailesi ve kız kardeşi şehrin dışındaki bir yazlıktayken onu ziyaret etmeye devam ettin.

Herhangi bir genç gibi eğlenmek istiyordum. Babam gibi. İşyerindeki arkadaşım gibi.

Başını ellerinin arasına gömer. Kendini kandırıldığını bilir. Eğlenmiyordu. Aslında yüzleşebileceğinden daha büyük ve gerçek bir sorun. Ondan kaçtı. Yaz gecelerinde elleri yüzünde gezinirken o, arzulu dudaklarından kaçtı.

Soğukluğunun maskelerini parçalıyordu şefkati. Sinesinde iç çeker. Başını, İmâd'ın boyun ve omuzları arasında gizler. Görmesini istemediği göz yaşlarını gömer. O da onu anlar ve anlamamış gibi davranır ve onu sever. O da seni kendinden kurtaracağım der. Başını kaldırır güler bir vaziyette. Gülüşünün onu kandırmadığını bilir. Gözlüğü onu kandırmadı. Onu kandıramaz.

İki aydan beri (yaşadıkları yoğun duygular sebebiyle) son bahara girdikleri şu günlerde, İmâd'ın ailesi yazlıktan dönmeden önce hayatına ortak olmasını teklif etti! Kalakaldı, güldü, sözcüklerinden dolayı ürktü. Kızdı "Talat Hoca". Neredeyse düşüyordu. Elleri ile hazırlamış olduğu ve evin bir köşesine sinmiş olan yemeğin buharı müphem özlemine bastırdı. Tadına bakıp kendisini övmek için korkar bir halde durarak bekledi. Sanki hayatının kaderi onun rızası ve beğenisine bağlı. Neredeyse evet diyecekti. Bir dişiye dönüşüyor. Dişi, adını Talat koydukları zaman ölmüştü. Aniden kendini tuttu ve siyah gözlüğünü tekrar taktı. Sanki onunla ondan korunduğu bir set gibi. Bir erkeğin kravatına benzeyen ve evine kaçarak fırlayan elbisesinin yakasına tutundu. Ağlamadı. Hiçbir şey demedi. Her zamanki gibi akşam babasıyla sohbet ederek oturdu ve nargilesine kapandı. Annesi közle gidip geliyor. Babası kahkahayla gülüp uysallaşılıyor. Kendisi de kaplan gibi, mitolojik bir ilah gibi dumanı ağzından ve burnundan üfürüyor. Fakat odasına sığındığında, karanlıkta elbiselerini çıkardığında ve yatağına çöktüğünde.. Aynanın kelimelerinden korkuyordu!

Zafer elde etti. Fakat onun sesi perdelerinin karanlığında mırıldanmaya devam etti: "Seni her gece evimde bekleyeceğim. Eşyaları benim gözümle gördüğün gün geri döneceksin. Ve kendini bulacaksın. Geri döneceksin".

Fakat o geri dönmedi. Zafer elde etti ve geri dönmedi. Eşyaları bazen onun gözüyle görüyor. Fakat o isyan ediyor ve geri dönmüyor: kendini yenme konusunda zafer kazandı. Meselen baştan beri başarısız idi.. Senin muvaffakiyetin en büyük başarısızlığın.. Sen büyük bir kaybedensin ey kadın erkek!

Önündeki dosyasından yüksek bir sesle bazı rakamları okur. Sesi onu düşüncelerinden korumaz. Odasındaki arkadaşı homurdandır. Sessizliğine geri döner. Dosyayı hazırlama işine çabuk dönmesi gerekir. Yarınki şirket toplantısı için endişe duyduğundan kaygılarını bastırmaya çalışır... Bilinen ciddiyeti ile konuşmak için her

ayağa kalktığında, herkes onu saygı ve hürmetle dinler.

Birdenbire İmâd'ın gözleri bir yerlerde belirir. Gözlerini dosyalar kaçıır. Gözleri büyük masanın üzerinden kayar ve dosyaların ve yas tutan karmaşık sayıların arasından gelişi güzel bir şekilde fırlar. Kendisini bunaltmak için göz kırparlar. Alay ederek kakhaha atarlar. Ona sıcak kahveyi hatırlatırlar ve yağmur damlalarının penceresindeki kıpırtılarını. Kanlanmış gün batımı güneşinin vurduğu denize yaslanan bir kahvehane onun özlemine kışkırttı. Rakamlar, sayfalarda dans ediyor korkunç kurtçukların şimdi oynadığı gibi. Şimdi oynadığı gibi.

Homurdanır koltuğunda ve üzerindeki anılarını sirkeler. Yardım istemesine saatine bakar. Sekize on var. Yarım saat sonra Selvâ ile randevusu var. Geç kalmamak için çıkacak. Onu görmek için tutuşuyor. Yıllardır onu görmedi. Gülerek okula gelip tebeşir tozundan son kez ellerini silkelediğinden beri. Parmağında altın bir yüzük parıldamıştı. Talat'ın kalbi gördüğüne daldı. Ve kayboldu. Evlendiğini söylediler. Yıllar sonra erkek çocuğu olduğunu okudum. Selvâ'nın kendisini hatırlaması ve İngilizce öğrenmek için yardım talep etmesi güzeldi. Eşiyle birkaç ay sonra İngiltere'ye gideceğini ve orada aptal duruma düşmek istemediğini söyledi. Ona randevu verdi ve kendisi randevunun gelmesini büyük bir sabırla bekledi. Selvâ'yı görmek ve onu görmekle rahatlamak istiyor. Ona acıyabileceğini düşünüyor. İki eli yarılmış ve şişman olarak tahayyül ediyor. Eşi ile şiddetli bir kavgadan sonra burnu kızarmış, pencerelerden birini siliyor iken soğuk rüzgarlar evin odalarında ıslık çalıyor ve ağlayan bebeğini ısırıyor. Selvâ'yı bu halde göreceğinden emin.

Odasındaki meslektaşına selam vermeden çıkıyor. O da başını kaldırmıyor. Bu davranışına alışıkta o. Asansör çalışanı onu selamlayarak kapıyı açıyor. Varlığı bile dikkatini çekmiyor. Asansör duruyor. Kapıyı açıyor. Çıkıyor. Caddenin kalabalığında kaybolmadan önce Selvâ'nın adresinden emin olmayı unutmuyor. Gelip geçenleri izleyerek anılarını unutup teselli bulmaya çalışıyor. Tüm yüzler birbirine benziyor. Hepsini endişelerini, hayal kırıklıklarını taşıyor ve bir yerlere gidiyor. Yüz hatları ve renkleri değişiyor. Herkesin yüzünde müphem bir ipin gerdiği başarısızlık ve hasret var.. Sanki her şeyde kendini görüyor. İmâd'ın gözleri de kendisini gözetliyor. Onu takip ediyor. Kokusuna ve gençliğine olan sevgisini kışkırtıyor. Kültürlü kişiliği ve azmi.. Köklerinde yok olmak istiyor onu damla damla emsin diye. Güneşi ancak varlığında görececek. Titriyor. Kuşkusuz bu kışın soğukluğu. mahzenlerin uzunca dizildiği yerde gizleniyor soğuk, geçtiği yorgun Beredâ nehrinin serpintilerinin için sızıyor, dibine kümeleniyor ve hasta maviliği ile parmaklarında su yüzüne çıkıyor.

Hızlı yürümeye başladı. Beredâ'yı geride bırakıp Hicaz istasyonuna doğru yöneldi. Otobüslerden birine binmek için. Caddenin başında bulunan Hicaz saati kendisine çarpmıha asılmış bir kadın gibi görünür. Sanki şehrin Sisofos'u. Akrepleri neredeyse sekizi gösteriyor. Sanki dişlileri yeni kurulmuş bir oyuncak bebek. Bakışları onunla vakit geçirdi. Vuruşlarını işitiyormuş gibi geldi ona. Kesinlikle onun gibi dönüyor. Saat yedide işe gider. Öğlen üçte yemek yer. Beşte. Çıkar. Yeni bir şey yok. Çalışmaktan başka hiçbir şeyi yok. Saat sadece döner. Çalar. Bir dakika. İki dakika. Üç. Dört. Sekiz. Hiçbir şey üretmiyor.

Akrepler tam sekizi göstermek üzere. Bir kez mucize olsa. Saat soğuktan

Tutumların Analizi

dolayı ağlasa. Bir an sakinleşip de kışın şiddetli soğuşuna teslim olsa. Patlasa. Yirmi kez çalar. Bin kez. Aciz mekanizmasından sıyrılıp bağırır: "Ben yorgunum. Akreplerimin tıkırtısından bıktım. Bu gece sekiz kez çalmayacağım. İstedığınızı yapın" ve etrafına, eşini aldatan bir adam, sevgilisinin aşkına aşkla cevap veren bir kıza sövüyor, eşleri erkek çocuk doğurmadıkları için onlara kızan adamlar, evde kalan kızlar ve işleri bitince sabaha doğru hırsızlık yapan bekçiler. Hepsini bir araya geliyor ve saatleri taşıyorlar. Sonunu seçmiş bir ilahın haz alışı gibi camları ayakların altına doğru dökülüyor!

Kaçış yok. Çıkışı döşenmemiş bir yol. Saat çalar. Bu çalışmalar sinirlerini kaldırıyor. Saatin çalışmalarını dikkatlice ve garip bir elemle sayıyor: Tek çalış. İki. İmâd'ın gözleri alaycı bir şekilde gülüyor. Talat hoca! Talat hanım. Beş. Altı. Nargilenin dumani göğsünde patlar. Yedi. Arabaların kornaları alay ederek kakhaha atar. Az önce geçen adam, iğrenerek tükürür. Sekiz. Saat sustu. Akrepler umursamazlığa geri döndü. Her şeye hâkim olan hasta ve mavi bir sessizlik. Selvâ'nın evine doğru olan yürüyüşünü hızlandırır. Unutacak. İşine dalacak. Hiçbir şey düşünmez oldu. Sadece yüzüne vuran soğuşun ısırtığını, parlak şehrin ışıklarında büyük bir araba yüzerken hisseder. Ulaşıyor. İner. Birkaç adım yürür. Rahatsız edici bir şekilde bir dilenci onun peşinden gelir. Bozuk parası yok. Ona bunu söyler. Yemin eder ona. Hasta bir çocuğun yüzü gibi sesinin kısık olduğunu düşünür. Dilenci ısrarına devam eder. Sanki onu utandırmak için. Ağlamaya ihtiyacı olduğunu düşünür. Birileri yanlarından geçer ve dilenciye onu bırakması için bağırır. Kavşakta gencin sesinin yankısıyla birlikte hızlı bir şekilde kaybolur dilenci, boyun eğerek. Meçhul adamın ardından koşup yanında yürümek için delice bir istek duyar. Onu korur. Kalın güçlü sesiyle onu ısıtır. O adam harika bir insan!

Selvâ'nın evinin önünde soğuktan titreyerek durur. Zili çalmadan önce kapıda kocasının adından emin olur: "Mahmud Sâlim". Evde yanılmadı. Kulağına şefkatli belirsiz besteler sızdı. Umduğu bir başlangıç değildi bu. Bir çocuğun zırlıtlığını bekliyordu. Bir eş kavgasını.

Nefesi daralır. Ahmakça bir intikam alırcasına zile eliyle vurur. Tepkileri hala düzelmedi. Selvâ uzun bir sessizlikten sonra kapıyı açar. Kapının önünde ışık yanar. Bakışları üzerine düşer. Tüm sorularının cevabı yüzündeymiş gibi. Onu görür ve sahne onu paramparça eder!

O güzel ve genç. Pembemsi çehresinde taze çiğ damlaları parıltıyor. Gözenekleri mutlu ve sıcak olduğunu haykırıyor. Kapının kenarına çekilir. Soğuk damarlarında fokurdar. Selvâ onu selamlar. Onunla tokalaşmak için elini uzatır.

Garip bir sıcaklık bulutu eser yüzüne. Selvâ'nın gösterişli bedeninin hatları üzerine kaydıkdan sonra yanaklarına vurur. Titreyen eliyle onunla tokalaşır. Onun hayret verici derecede olgun ve kusursuz bir kadın olduğunu fark eder. Şaşkınlığından donup kalınca Selvâ onu içeriye çeker. Sıcaklık bulutunun dolduğu yere. Evden yayılan hoş kokulu bir sıcaklık. Ofisin, şirketin ve toplantıların sıcaklığından çok farklı. İmâd'ın sıcaklığını hatırlatır.

Eşi ile tokalaştıktan sonra oturur ve neredeyse birbirlerine uyku getiren iltifatlarda bulunurlar. Sıcaklık bulutu hislerine hâkim olur. Neredeyse onu ele geçirir, o da (Talat) bu hisse karşı direnir.. Bu havada, hoş kokulu pembe yatak odası

gecelelerinin, fıstık renkli mermer banyonun duvarlarına sinen rayihaların, yankılanan kahkahaların şen izleri vardır. Tebessüm ederek emekleyen bir bebeğin mırıldanması vardır. Bebeğin Selvâ'nın ayaklarına sürtündüğünü görür. Sıcaklığın gölgesi onu parçalar. Gözlüğü canını acıtır. Erkek kravatına benzeyen yakası daralır boynunun etrafında. Daralır. Soluğu neredeyse kesilecek. Titrer.. Öksürür.. Selvâ onunla kucaklaşır ve yanına oturur. Saçlarından yayılan parfüm ne kadar da güzel. Elmas gerdanlığı ne kadar da güzel. Işıl ışıl çok renkli elmas, göğsüne doğru kayan gökkuşağına benziyor. Elbisesi ne kadar da yumuşak. Bir erkeğin dokunuşları ile boynanın cildi ne kadar da gün doğumu gibi şeffaf ve pembe.

Oturup onlarla konuştu. İçine daha da kapanarak. Direnecek. Sebat edecek. Selvâ'nın elbisesi gibi bir elbise giyse ne kadar da güzel görünecek. "İngilizce dersleri gerçekten de önemlidir. Hemen şimdi başlayalım müsaadenle". Parfümü harika. İmâd ile buluşursa onun için boynuna sıkacak. "Sana kolay ve yararlı bir kitap getirdim". Yüksek topuklu ayakkabı içinde ayakların ne kadar da güzel. Bebeği güzel. Onu kucaklayıp öpmek ister. "Selvâ, niçin tedirginsin. Hadi başlayalım". Niçin eşi ona yaklaşmış arkasında duruyor. Sanki kucaklayacakmış gibi. Niçin ona eziyet ediyorlar? Mahmud konuşur. Sanki bir şeyler söylüyor. "Affedersin! Ne diyordun?"

Selvâ senden utanıyor. Bu gece bizim evlilik yıl dönümümüz, unutmadım. Senden özür diliyoruz. Mumlar içerisinde bir gece geçireceğiz. Bizimle niçin kalmıyorsun? Kabul etmeni rica ediyorum.

İkinize de teşekkür ederim. Ben çok yorgunum. Hayır. Kahve içmeyeceğim. Gitmem gerekiyor.

Biraz kaba bir şekilde onlarla vedalaşır. Tuhaf evden kaçarak çıkar. Hiç kimse onu istemiyor. Selvâ'nın harika bebeği ona doğru el sallar. Ondan korkar. Onun önünde aciz olduğunu hisseder. Gerçekten saçma bir saat. Hiçbir şey beceremez. Hayatın kenarında sadece saçma bir zerre. Çarmıha gerilmiş bir saat. Zaman vardır. Akrepleri isyan etmiş olsun ya da dönsün. O dönüyor. Dönüyor, gelişi güzel dönüyor. Sıcaklık bulutu ardına döküldü, onu takip ediyor. Yolda bulut İmâd'ın evine doğru onu itiyor. İç güdülerinin bir bölümü ona direnemiyor. Bedeninin bir yerlerinde o sıcak bulutu taşıyor. Titreyen kalp atışlarında... Göğsündeki nargile dumanlarını atıyor. Niçin közleri sönmüyor? Güneş yalnız doğudan doğar. Kim ona meydan okuyabilir ki? Gece yollara ve çöllere meydan okuyor. O İmâd'ın sinesine giden yolu biliyor. İmâd'ın sıcaklığına ve terk edilmiş sarı duvarlarına; bir şeyler kafasında patlıyor. (İmâd'ın) Gözleri her yerden ona bakıyor. Duvarlardan, Geçenlerin yüzlerinden. Alnındaki ateşi silmeye çalışan ellerinin parmakları arasından. Boynunu saran atkılarından. Gözleri, bölünmüş sitemkâr iki sokak. İçlerindeki sevgi, güven ve rüyalarla. Bir adam geçerken bir şeyler söyler. Onu iştmez. Delicesine sert bir şekilde her şeyde görünür. Kader gibi onu gözler. Ümitsiz sitemlerinden kaçamaz. "İmâd. De bana ne yapayım.. Bekle beni". Yorgun. Yıkılmak üzere. Yağmurla onun kokuları yayılır. Işıklardan. Caddelerdeki taşlardan. Binlerce kez onu sever ve ondan korkar. Binlerce kez dudaklarını özler. Bir atkı ve bir elbisenin gizlediği meçhul dünyaları dolaşır. "Ey gözlerin. Ey korkunun ufukları. Nereye kaçayım?". Her köşede onu resmettiği halde, niçin kaçsın! Ey bomboş duvarlarına binlerce kez duyulan özlem. Her bir sokakta onu özleyebileceği bir evi çizmek için.

"Gözlerin kaderimdir. Onlardan kaçamam. Ben her yerde onları resmettiğim ve arasından her şeyi gördüğüm halde." Tereddütlü bir şaşkınlıkla: "Gözlerin kaderim". Bu düşünce onu acizliğinden ve ümitsizliğinden alır. Damarlarında garip yıkıcı bir güç akar. Bir şey yaratmak ister. Bir ev. Bir aile. Sıcak bir bulut. Birden koşar. Şaşkın bir şekilde kendisine bakan insanları görmez. Hiç kimseye önem vermez. Koşar. Yağmur onu ıslatır. Hızlı bir araba yüzüne ışıklarını saçar. Gülümser. İmâd'ın kokusu her yerde. Karanlıkta, yağmurda, soğukta ve rüzgârda. Müphem varlığı onu kuşatır. Ona yanaşır. Onu çağırır. Dosyalar önünden uzaklaşır. Rakamlar korkarak ondan kaçır. Birikmiş sulara dolaşır. Yoğun yağmurda erir ve şehrin kanalizasyonuna doğru akar. O da ona doğru koşar. Ona ne diyecek? Dalgalar susmayacak. Bu gece saat dokuz kez, On kez çalmayacak. Fısıldayacak: Ben mutluyum. Sıcak bir bulutun dumanları arasında. Ona ne dersin? Ona fısıldaman yeterli: "Gözlerin kaderimdir. Hiç kimse kaderinden kaçamaz İmâd!".⁴⁴

Sonuç

Geleneksel hayatın keskin hatlarla ayırılmış, cinsiyetçi, erkek egemen doğası modern yaşam düzeninde sorunlar oluşturmuştur. Modern hayatta kadınların kamusal alanda varlıklarının artması, meslek dallarının çeşitlenmesi, gelenekte güç gerektiren işlerin teknolojik gelişmelere paralel olarak kastan ziyade kontrolle idare edilir hale gelmesi önceki dönemlerin rol ve statü anlayışını tartışılır hale getirmiştir. Benzeri gelişmeler aile yapısını da dönüştürmüş geniş tarımsal-kırsal- aile tipi yerini modern çekirdek-kent ailesine bırakmıştır.

Önceleri üretim için bir güç olan çocuk modern yaşamla birlikte uğraşılması gereken mesele olarak algılanmıştır. Bu durum erkek çocuklarının pozisyonlarını daha kritik bir duruma itmiştir. Modern zamanlarla birlikte erkek statüsü değer kaybederken kadın statüsü değer kazanarak dengeleme sürecine girilmiştir. Ancak bu metinlere döküldüğü kadar kolay olmamış, birey, aile ve tüm toplumun etkilendiği büyük çaplı çatışmalara kapı aralamıştır.

1960'lerde Suriyeli kadın yazar Gâde es-Semmân tarafından kaleme alınan bu öyküde cinsiyetçi tutumlar, edebî bir anlatımla eleştirilmektedir. O yıllar, Suriye toplumunda yoğun bir geleneksel yaşamdan bahsetmek mümkündür. Geleneksel hayatta görülen cinsiyetçi tutumun bir sonucu olarak kadın-erkek rolleri kalın bir çizgiyle birbirinden ayrılırken erkeğin, toplumsal statüsü kadına göre yüksektir. Erkek olmanın zaten başlı başına bir statü olduğu düşünülecek olursa aileler mutlak manada erkek çocuk sahibi olmayı dilemektedirler. Ailelerin bu tutumu, kız çocukların üzerinde ciddi baskılara sebep olabilmektedir. Bunun sonucunda kız çocuklarında oluşan değersizlik hissi, zaman zaman doğalarını inkara götürecektir, geleneksel toplumun erkek rollerini taklit edecek bir sapmaya yol açabilmektedir. Travmatik bir durumun göstergesi olan bu şartlarla baş edebilmenin imkânı da cinsiyetçi anlayıştan vazgeçilmesi ile mümkün hale gelebilecektir.

⁴⁴ es-Semmân, *Aynâke Kaderî (Gözlerin Kaderimdir)*, 7-20.

Author Contributions / Yazarların Katkısı: In the each of th conceptualization, methodology, software, investigation, writing review, editing and discussion processes, each author's contribution rate is 50% / Kavramsallaştırma, metodoloji, yazılım, araştırma, metin taslağının hazırlanması, metnin yazılması ve tartışma süreçlerinin her birinde, her bir yazarın katkı oranı %50'dir.

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The author declare no conflict of interest. / Yazar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Kaynakça

- Accad, Evelyne. "Freedom and the Social Context Arab Womens's Special Contribution to Literature". *Hawwa Journal of Women of the Middle East and the Islamic World* 8/2 (1987), 96-101.
- Amman, Mehmet Tayfun. "Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet-Sosyal, Bilimsel Yaklaşımlar". *Dini ve Toplumsal Boyutlarıyla Cinsiyet*. 1/13-55. İstanbul: Ensar Neşriyat, 1. Basım, 2012.
- Atalay, Gül Esra - Uğurlu Akbaş, Özge. "Geleneksel Kadınlık Rollerinin Sosyal Medyada Yeniden Üretimi: Kendine Yardım Temalı YouTube Kanallarına Yönelik Çok Modlu Eleştirel Söylem Analizi". *Kültür ve İletişim* 23/45 (26 Mart 2020), 58-86. <https://doi.org/10.18691/kulturveiletisim.709724>
- Bildik, Yusuf - Yıldız, Ahmet. "Zekeriyâ Tâmir'in el-Hısrım Adlı Hikâye Kitabında Sosyal Eleştiri". *Dergiabant* 9/1 (Mayıs 2021), 348-368.
- Çinkılıç, Recep. *İhsân Abdulkuddûs'un Romanlarında Kadın İmaji*. Kayseri: Tiydem, 1. Basım, 2017.
- Derya, Acuner. "Canavarlaş(tırıl)An kent sokakları: Kadının kent deneyimi üzerine bir değerlendirme". *fe dergi: feminist eleştiri* 8/1 (2016), 1-14. https://doi.org/10.1501/Fe0001_0000000148
- GoldBerg, Herb. *Yeni Kadın/Erkek İlişkileri*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları, 2010.
- Günay, Gülay - Bener, Özgün. "Kadınların Toplumsal Cinsiyet Rollerini Çerçevesinde Aile İçi Yaşamı Algılama Biçimleri" 153/153 (Ocak 2011), 15.
- Günindi Ersöz, Aysel. *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayıncılık, 1. Basım, 2016.
- 'Âshûr, Raḍwâ vd. (ed.). *Arab Women Writers: A Critical Reference Guide, 1873-1999*. Cairo ; New York: The American University in Cairo Press, 2008.
- Maher, JaneMaree. "Motherhood: reproduction and care". *The Globalization of Motherhood Deconstructions and reconstructions of biology and care*. 16-27. ABD: Routledge, 1. Basım, 2010.
- Navaro, Leylâ. *Tapınığın Öbür Yüzü Bağlılık ve Bağımlılık Üzerine*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 11. Basım, 2015.
- Sâbit, Muhammed. *Arva'u Mâ Ketebet Ğâde es-Semmân*. Kahire: Kunûz, 1. Basım, 2015.
- Savaşan, Ayşegül. *George Orwell'in "Bin Dokuz Yüz Seksen Dört" Romanı İle Ğâde es-Semmân'ın "Kevîbisu Beyrut" Adlı Romanında Yabancılaşma Olgusu*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi, 2019.
- Semmân, Ğâde es-. *Aynâk Kaderî (Gözlerin Kaderimdir)*. Beyrut: Menşûrât Ğâde es-Semmân, 10. Basım, 1993.
- Setphan, Rita. "Arap Women Writing Their Sexuality". *Hawwa Journal of Women of the Middle East and the Islamic World* 4/2-3 (2006), 159-180.
- Talhami, Ghada. *Historical Dictionary of Women In The Middle East And North Africa*. ABD: The Scarecrow Prss, 2013.
- Tarhan, Nevzat. *Kadın Psikolojisi*. İstanbul: Nesil Yayıncılık, 33. Basım, 2006.
- Tuncer, Selda. "DIŞARI ÇIKMAK: ÖZELDEN KAMUSALA FEMİNİST BİR SAHA HİKÂYESİ", 30.

Tutumların Analizi

Uşen, Şelale - Delen, Meltem. "Eğitimli Kadınların Çalışma Hayatına İlişkin Terihleri: İstanbul Örneği". *Kamu-İş* 4/4 (2011), 127-182.

"Ghada Al-Samman". Erişim 21 Kasım 2021. <https://prabook.com/web/ghadah.al-samman/3757302>

"Ĝâde es-Semmân". Erişim 23 Kasım 2021. <http://www.awu.sy/?page=DetMembers&id=779&lang=ar>